

Opetusideoita ja -aineistoa – Pedagogiska idéer och läromaterial

Koulu- ja yliopistomaantieteen kuilua ylittämään

SIRPA TANI & JANI VUOLTEENAHO

Soveltavan kasvatustieteen laitos & Maantieteen laitos, Helsingin yliopisto

Keskustelu maantieteen pedagogisista kysymyksistä ja kouluopetuksesta on ollut yksi *Terran* näkyvimmistä teemoista kautta lehden ilmestymisen – seikka, joka ilmentää pitkään jatkunutta vuoropuhelua ja sisällöllistä ”napanuoraa” yliopisto- ja koulumaantieteen välillä. Itsenäinen opetusmaantieteellinen osasto lehdessä on sen sijaan nuorempaa perua, sillä se alkoi ilmestyä vasta vuonna 1996. Tavoitteeksi asetettiin kymmenisen vuotta sitten *Terran* kehittäminen entistä paremmin kouluopetusta tukeväksi. Kuinka tavoitteessa on onnistuttu? Opetusideoita ja -aineistoa -osasto on kuluneina vuosina täyttänyt tehtävänsä ainakin kohtuudella. Vuoden 2004 maantieteen opetusta käsitelleen teemanumeron ohella jokaisessa *Terran* vuosikerrassa on julkaistu varsin tasokkaita ja innovatiivisia opetusaiheisia kirjoituksia.

Siitä, että parantamisen varaa lehden opetusmaantieteelliseen profiiliin on jäänyt, kertoo kuitenkin se, ettei opetusosastoa ole ilmestynyt liikkikään kaikissa numeroissa. Koulutyötä tekevien opettajan näkökulmasta Opetusideoita ja -aineistoa -osaston profiilia on myös leimannut kirjoittajien painottuminen yliopistojen tutkija-opettajiin ja ammattipedagogeihin. Kun *Terran* artikkelitarjontaan on samanaikaisesti vielä heijastunut maantieteen tutkimusteemojen nopea monipuolistuminen ja tutkijoiden syvenevä erikoistuminen, on moni yleissivistävää sisältöä ja konkreettisia opetusideoita kaipaava opettaja saattanut kokea, ettei lehden seuraamisesta ole opetustyön kannalta enää järkeä suurta hyötyä. Opettajakunnan joukosta on kantautunut *Terranin* toimitukseen ääniä, joiden mukaan kuilu yliopisto- ja koulumaantieteen välillä ammottaa tänä päivänä tarpeettoman leveänä.

On joka tapauksessa selvää, ettei molemminpuolisen vuoropuhelun tarve yliopisto- ja koulumaantieteen välillä ole katkennut. Vuoropuhelun ylläpitäminen ja edistäminen on näkemyksemme mukaan vähintään yhtä tärkeää kuin aikaisemmin. Yhtä lailla niin yliopistoissa kuin kouluissa ja muissa oppilaitoksissa työskenteleviä maantieteilijöitä kiinnostavia ”yhdistäviä” aihepiirejä on olemassa runsaasti, kunhan opettajia ja tutkijoita rohkaistaan tarttumaan niihin ja käymään keskustelua. Foorumille, jossa nostetaan rohkeasti esiin

näkökulmia erilaisiin ajan hermolla oleviin opetusmaantieteellisiin kysymyksiin on nähdäksemme olemassa selkeä tarve. Ajankohtaista keskusteltavaa riittää – vain muutamia esimerkkejä mainitaksemme – niin yliopisto- ja koulumaantieteen sisällöllisestä kehityksestä ja näiden eroista, uusista ja perinteisistä opetusmenetelmistä ja -teknologioista (esim. Internetin ja paikkatietojärjestelmien asema opetuksessa), ympäristökasvatuksesta, monitieteistymisestä kuin kansainvälistymisen haasteista opetukselle (esim. globalisaation ja alueellistumiskehityksen haasteet kansallisvaltiokeskeisesti jäsentyneelle opetukselle). Työsarkaa Opetusideoita ja -aineistoa -osaston kehittämisessä on riittämiin nyt ja tulevaisuudessa.

Terran tämänkertaisen opetusosaston kolmessa kutsutussa kirjoituksessa peilataan kouluopetuksen ajankohtaisia haasteita erityisesti peruskouluissa ja lukioissa vastikään käyttöön otettujen opetussuunnitelmien ja niihin sisällytettyjen näkökulmien ja opetusmenetelmien valossa. Yliopistomaantieteessä tapahtuneet muutokset vaikuttavat luonnollisesti siihen, millaista maantiedettä kouluissa kunakin aikana opetetaan, mutta uusien akateemisten innovaatioiden vaikutus kouluopetukseen tapahtuu aina viiveellä. Osa uusista lähestymistavoista omaksutaan koulujen opetukseen hyvin nopeasti, kun taas joidenkin välittymiseen menee huomattavasti enemmän aikaa. Hannele Cantell arvioi kirjoituksessaan uusiin opetussuunnitelmiin sisällytettyjä maantieteellisiä teemoja. Tämän ohella Cantell kiinnittää huomiota oppimateriaalien ja nuorten oman elämämaailman tärkeään merkitykseen käytännön koulutyön ohjaajina. Esimerkki nopeassa tahdissa kouluihin siirtyneestä innovaatiosta on paikkatietojärjestelmien sisällyttäminen lukion maantieteen aluetutkimuksen kurssiin, johon liittyviä haasteita Tino Johansson tarkastelee opettajien GIS-täydennyskoulutuskurssien järjestäjän näkökulmasta. Erityistä huomiota tulisi hänen mukaansa kiinnittää opettajien paikkatieto-osaamiselle asetettavien tavoitteiden realismuuteen sekä eri puolilla maata järjestettävien kurssien parempaan koordinointiin. Hanna Nordström lähestyy kouluopetuksen haasteita vuorostaan ympäristö- ja monikulttuurisuuskasvatuksen yhteenkytkemisen tarvetta korostaen.

Tarkoituksena on, että *Terran* nelosnumeroon kutsutaan tulevinakin vuosina opettajia ja tutkijoita kirjoittamaan maantieteen kouluopetuksen ajankohtaisista haasteista. Keskustelulle ja näkökul-

mien esittelylle Opetusideoita ja aineistoa -osasto on avoinna myös tulevaisuudessa lehden jokaisessa numerossa.